

УДК 364.4.046.6

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Горішна Надія Мирославівна
м. Тернопіль

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена суспільною потребою у створенні в Україні ефективної системи соціального обслуговування людей похилого віку. У статті проаналізовано особливості споживання послуг у територіальних центрах соціального обслуговування та визначено шляхи вдосконалення системи надання державних соціальних послуг людям похилого віку на місцевому рівні.

Ключові слова: люди похилого віку, соціальне обслуговування, соціальні послуги, територіальні центри соціального обслуговування.

Постановка проблеми. Важливим напрямом соціальної політики багатьох країн світу, у тому числі й України, є формування ефективної системи соціального обслуговування людей похилого віку. Зростання кількості людей старшого покоління, які потребують різних видів соціальних послуг, зумовлює потребу у збільшенні їх кількості, видів та диверсифікації шляхів їх надання в умовах обмежених ресурсів, скорочення чисельності активної робочої сили та зубожіння переважної більшості населення країни.

Дані демографічних досліджень свідчать про постійне зростання кількості осіб похилого віку в загальній структурі населення нашої держави. Сьогодні кожний п'ятий житель України досяг 60-річного віку. Частка осіб 65 років і старших, котрі у 1994 році становили 14%, у 2025 році збільшиться до 21. До 2050 року, за прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України частка осіб старше 60 років складатиме 33,5% від усього населення країни [1]. В умовах прогресивного старіння населення актуальності набувають соціальні проблеми старості, які на сьогодні проявляються у малозабезпеченості, погіршенні здоров'я, самотності, відсутності можливостей для самореалізації тощо.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні проблеми соціальної роботи з людьми похилого віку привертають увагу багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, становище людей похилого віку та стратифікаційні процеси у структурі суспільства досліджують Е.Лібанова, Л.Стадник; проблеми соціальної адаптації осіб похилого віку вивчають С.Кравцов, О.Комарова, А.Лобанова; організаційна структура системи соціального обслуговування аналізуються у роботах І.Євдокимової, Ю.Ткаченко, Л.Єгорова та ін.

Метою статті є виявити особливості споживання послуг людьми похилого віку у територіальних центрах соціального обслуговування та визначити можливості вдосконалення системи надання державних соціальних послуг населенню на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Збільшення частки осіб пенсійного віку призводить до збільшення обсягів споживання суспільних ресурсів на соціальне забезпечення в старості. В умовах обмеженості таких ресурсів поширюється бідність та поглиблюється соціальна нерівність за віком. Бідність населення похилого віку зумовлює посилення тиску осіб пенсійного віку на ринок праці та додаткові матеріальні обов'язки працездатного населення. Збільшення частки осіб похилого віку формує специфічні потреби у товарах і послугах, житлі, медичному та соціальному обслуговуванні [2].

Окрім соціально-економічних проблем для людей похилого віку характерні й соціально-психологічні, зумовлені втратою фізичного потенціалу, життєвими розчаруваннями, незатребуваністю, втратою близьких, самотністю, незрозумінням і байдужістю з боку оточуючих. Припинення трудової діяльності зумовлює підвищення тривожності, погіршення самопочуття і певне зниження свого соціального статусу. Якщо людина, вийшовши на пенсію, не знайде нового застосування для своїх сил, то відбувається поступове звуження кола інтересів, зосередження на власному внутрішньому світі, зниження здатності до спілкування.

Багатьох соціально-психологічних проблем літніх людей можна уникнути, приділяючи їм належну увагу, виявляючи розуміння їхнього фізичного, психологічного стану. Необхідно полегшувати

людям похилого віку адаптацію до життєвих змін, оскільки можливість пристосовуватися до нових умов з віком зменшується. Вирішувати це завдання покликана система соціального обслуговування та надання соціальних послуг.

Соціальне обслуговування – система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності [3].

На сьогоднішній день в Україні функціонують три моделі соціального обслуговування людей похилого віку: стаціонарна, напівстаціонарна та нестаціонарна.

Стаціонарна модель соціального обслуговування передбачає надання соціальних послуг у спеціалізованих будинках, будинках-інтернатах, пансіонатах для ветеранів праці та інвалідів, ветеранів Великої Вітчизняної війни, одиноких осіб та окремих професійних категорій людей похилого віку тощо. У 2012 році мережа стаціонарного соціального обслуговування включала 325 будинків-інтернатів, у тому числі 74 будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів та 39 пансіонатів для ветеранів війни та праці, яка майже повністю задовольняє потребу населення у стаціонарному догляді [4].

Напівстаціонарна модель соціального обслуговування забезпечує надання послуг у відділеннях денного та нічного перебування, реабілітаційних центрах, медико-соціальних відділеннях, центрах соціального обслуговування.

Нестаціонарна модель соціального обслуговування – це соціальне обслуговування за місцем проживання, термінове соціальне обслуговування, соціально-консультативна допомога, соціально-психологічна допомога.

Універсальними установами, що надають соціальні послуги, характерні для усіх трьох моделей є територіальні центри соціального обслуговування. Такі заклади є державними або комунальними установами, що надають соціальні послуги пенсіонерам, інвалідам, одиноким непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним категоріям населення вдома, в умовах стаціонарного, тимчасового та денного перебування, які спрямовані на підтримку їх життєдіяльності і соціальної активності. Саме ці заклади є найбільш розповсюдженим видом державних закладів для людей похилого віку в Україні – вони функціонують практично в кожному місті та районі.

На ринку соціальних послуг територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) працюють з початку 90-х років ХХ століття. Вони створювалися в період з 1990 по 1994 роки наказами обласних управлінь соціального забезпечення. Попередниками зазначених центрів були служби соціальної допомоги, утворені протягом 1988 року при відділах соціального забезпечення, у відповідності до Постанови Держкомпраці СРСР №3349 від 29.05.1987 р.

Останніми роками спостерігається стійка тенденція до зростання чисельності територіальних центрів соціального обслуговування. Так, у 1997 році у країні діяло 530 закладів цього типу [5, с.381]; у 2012 в країні функціонувало 735 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), якими обслуговувалося майже півтора мільйона осіб, у тому числі 1,3 мільйона – безоплатно [6].

На сьогодні робота територіальних центрів регламентується Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) від 29 грудня 2009 р. № 1417, якою було затверджене «Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» та «Перелік соціальних послуг, умови та порядок їх надання структурними підрозділами територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг)».

Діяльність територіальних центрів не позбавлена певних вад, характерних для сучасної системи соціального обслуговування населення, складовою якої вони є: централізованість, недоступність багатьох соціальних послуг, їх фрагментарний і несистемний характер, а також невідповідність потребам клієнтів.

З метою дослідження особливостей споживання соціальних послуг особами похилого віку у територіальних центрах соціального обслуговування нами було проведено дослідження, основними завданнями якого були: проаналізувати соціально-демографічну структуру споживачів соціальних послуг, встановити залежність між потребами людей похилого віку у різних видах соціальних послуг, що надаються територіальними центрами соціального обслуговування, та їх соціально-демографічними характеристиками.

Для проведення дослідження нами були використані наступні методи: аналіз законодавчих та нормативно-правових документів, аналіз документації, спостереження, анкетування клієнтів, інтерв'ю з працівниками та адміністрацією, монографічне вивчення діяльності територіального центру соціального обслуговування населення.

За даними звітності Тернопільського міського територіального центру у 2013 році соціальні послуги були надані 4067 особам, з яких 64% (2517 осіб) становили люди похилого віку. Найбільшим попитом серед відвідувачів користувалися послуги, що надаються відділенням адресної та натуральної грошової допомоги (40,4% від загального обсягу наданих централізованих послуг), відділенням соціально-побутової адаптації (27,5%), соціальної допомоги (27,4%), соціально-медичних послуг (2,09%).

Результати аналізу даних звітності територіального центру свідчать, найбільша кількість людей похилого віку зверталася у відділення соціальної допомоги (43,0%), соціально-побутової адаптації (38,5%) та адресної натуральної і грошової допомоги (29,2%). Причому, якщо за загальною кількістю звернень лідирують відділення адресної натуральної та грошової допомоги, то за кількістю звернень серед людей похилого віку вони займають лише третє місце. Характерно також, що із 85 осіб, які потребували соціально-медичних послуг, 78 (91,78%) становили саме люди похилого віку.

Розподіл людей похилого за їх статусом характеризується наступними особливостями: ветерани праці – 932 чол. (37%); ветерани війни – 701 чол. (27,8%), у тому числі інваліди війни – 119 чол. (4,7%); діти війни – 617 чол. (24,5%); реабілітовані – 63 чол. (2,5%); жертви нацистських переслідувань – 26 чол. (1%); інші категорії – 181 чол. (7,2%).

Аналіз даних щодо споживання соціальних послуг людьми похилого віку у відділеннях територіального центру дозволив встановити, що найбільшу частку відвідувачів відділень соціальної допомоги та соціально-побутової адаптації – 49,6% та 40,2% відповідно – становлять ветерани праці; друге за чисельністю місце в обох відділеннях займають «діти війни» – 24,5% та 26,6% відповідно; третє – ветерани війни – 23,1% та 22,7% відповідно. Основними споживачами соціально-медичних послуг виступили «діти війни» – 48,1%, ветерани війни – 32,7% та ветерани праці – 19,2%. Серед людей похилого віку адресної натуральної та грошової допомоги найбільше потребували ветерани війни – 48,1%, діти війни – 23%, ветерани праці – 21,2%.

З метою виявлення особливостей споживання послуг громадянами похилого віку у контексті їх соціально-демографічної диференціації у Тернопільському територіальному центрі соціального обслуговування нами було проведено анкетне опитування. Вибірку можна вважати репрезентативною, бо 125 осіб, що складає 5% від загальної кількості людей похилого віку, які отримують соціальні послуги у територіальному центрі.

Для проведення опитування було розроблено і застосовано анкета, що складалася із загальних питань, метою яких було виявити зв'язок між соціально-демографічними характеристиками клієнтів та їх потребами у різних видах соціальних послуг.

Склад опитаних осіб у міському територіальному центрі характеризується наступними особливостями. Найбільша кількість відвідувачів центру – громадяни у віці 67-82 роки. Середній вік відвідувачів становить 67,5 роки. 73,6% – жінки, частка осіб чо-

ловічої статі у загальній чисельності відвідувачів закладу серед людей похилого віку становить 26,4%. Найчисельнішою (32%) є категорія підопічних, які перебувають на соціальному обслуговуванні центру від 3 до 5-ти років; лише 10 % опитаних користуються послугами менше 1 року. Більша частина опитаних (28,3%) мають середню спеціальну освіту, 25,5% – повну середню, 17,4% – вищу. 51,2% підопічних проживають самі, 26,2% – з чоловіком або дружиною; 14,8% – з іншими родичами; найменша кількість підопічних центру серед осіб, які проживають з дітьми – 3,3%.

Встановлено, що із збільшенням віку споживачів зростає їх потреба у соціально-побутових (18% підопічних 61-66 років, 27 % підопічних вікової категорії 67-82 років та 56% підопічних старше 83 років), та соціально медичних послугах (від 7% у віковій групі 55-60 років до 22% в осіб старше 83 років). У той же час підопічні у віковій групі 55-60 років найбільшу потребу мають в отриманні інформаційних (31%), соціально-педагогічних (24%) та соціально-економічних послуг (21%). Зазначимо, що найбільш стабільною є потреба у соціально-економічних послугах – 21-22% в усіх вікових групах споживачів.

Результати аналізу потреб у соціальних послугах залежно від статі споживачів свідчать, що жінки найбільше потребують соціально-економічних (29,3%), інформаційних (18,4%) та психологічних послуг (15,2%). Чоловіки найбільшу потребу відчувають у соціально-побутових (27,2%), соціально-економічних (24,2%), соціально-медичних послугах (12,0%).

Цікавими виявились результати розподілу споживачів за рівнем їх освіти та потребами у соціальних послугах. У всіх групах, окрім груп осіб із середньою спеціальною та вищою освітою, домінувала потреба в отриманні соціально-економічної допомоги. Найбільша частка опитаних із середньою спеціальною освітою відчували потребу в соціально-медичних послугах (28,5%), з вищою освітою – у соціально-побутових (28,5%).

Встановлено, що сімейний статус людей похилого віку також є важливим чинником, що впливає на потреби у соціальних послугах. За результатами проведеного нами дослідження соціально-економічної допомоги найбільше потребують одиноки (34,4%), бездітні (42,4%), та особи, які проживають з родичами (38,9%), що можна, напевне, пояснити відсутністю матеріальної підтримки з боку близьких. Разом з тим, люди похилого віку, які проживають разом з дітьми вказали на потребу в отриманні соціально-медичної (50,0%) та психологічної допомоги (25,0%).

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать, що потреби у різних видах соціальних послуг, що надаються територіальними центрами соціального обслуговування, залежать від соціально-демографічних характеристик людей похилого віку, таких як вік, освіта, матеріальне забезпечення, наявність і кількісний склад сім'ї.

Підвищення ефективності надання соціальних послуг людям похилого віку неможливе без вдосконалення державної соціальної політики. Тому необхідним є впровадження комплексу заходів на державному рівні: впровадження єдиної для різних соціальних служб, установ та організацій схеми оцінювання потреб осіб та сімей, які потребують соціальних послуг; розробка і впровадження класифікатора соціальних послуг; прийняття державних стандартів надання різних видів соціальних послуг; підвищення доступності соціальних послуг та їх наближення до потреб споживачів з урахуванням рівня доходів та реальних потреб осіб і сімей; розробка і впровадження механізму соціального замовлення з метою демонополізації ринку соціальних послуг; визначення механізму та складових розрахунку вартості соціальних послуг; затвердження переліку категорій осіб, які мають право на отримання безкоштовних соціальних послуг, та методики оцінки ступеня їх нужденності.

На місцевому рівні, на нашу думку, необхідно забезпечити запровадження регіональної диференціації переліку соціальних послуг відповідно до специфічних потреб місцевих громад та осіб, яким вони адресуються, з огляду на соціально-економічні особливості регіону; посилення адресності надання соціальних послуг через розвиток мережі територіальних центрів як осередків здійснення соціальної роботи на місцевому рівні; координацію роботи усіх служб, які надають соціальні послуги; розробку механізму за-

охочення співробітництва громадських та приватних структур із закладами соціального обслуговування людей похилого віку.

З метою вдосконалення процесу та якості надання послуг людям похилого віку на рівні територіального центру соціального обслуговування нами розроблені рекомендації, які стосуються основних блоків діяльності цих закладів: діяльнісно-практичного, комунікативного, психологічного та фізичного здоров'я, інформаційного, матеріальної підтримки.

1. Діяльнісно-практичний блок. У багатьох людей похилого віку виникають проблеми з організацією власної діяльності та дозвілля, зумовлені зниженням рівнів фізичних та інтелектуальних можливостей. На наш погляд в умовах територіальних центрів доцільно організувати роботу за наступними компонентами даного блоку:

- громадська діяльність має велике значення в світлі світових тенденцій розвитку соціальної роботи. Люди похилого віку все частіше залучаються до волонтерської допомоги, як щодо своїх ровесників, так і щодо інших категорій населення. Така діяльність може включати всі види добровільної діяльності в громадських організаціях, спрямовані на забезпечення інтересів суспільства, інших людей. Це може бути у діяльності спілок ветеранів, гуртків самодіяльності, участь в організації та проведенні різноманітних заходів. Цей компонент має надзвичайно важливе значення у житті літньої людини, оскільки дає додатковий стимул до ведення активного способу життя;

- трудова діяльність є одночасно засобом збереження і розвитку професійних умінь та отримання додаткового доходу. Наприклад, пенсіонери можуть вирощувати овочі, квіти, займатись вишивкою, вишиванням, іншими ремеслами. На сьогодні територіальні центри соціального обслуговування не надають послуг з організації праці пенсіонерів з метою заробітку;

- самоосвіта забезпечує можливості для оволодіння новими знаннями, опанування вміннями і навичками, на які раніше бракувало часу або можливостей. Це може бути опанування певними видами мистецтва (живопис, декоративно-прикладне мистецтво, театральне тощо) або господарства (садівництво, бджолярство, городництво тощо), дрібними ремеслами (шевство, столярство, різьблення, лозоплетіння тощо). Організація пізнавальної діяльності актуальна ще і через необхідність тренування когнітивних процесів для їх підтримки і збереження;

- дозвілля. Більшість людей похилого віку значну частину свого вільного часу присвячують перегляду телевізора, що на нашу думку, негативно позначається на їх психіці. Перегляд передач, зміст яких присвячений катастрофам, кримінальним подробицям, політичним чварам і переживання героїв мильних опер викликає втрату почуття благополучної реальності. Люди похилого віку потребують організації свого дозвілля, заповнення вільного часу заняттями, які є корисними і забезпечують оптимістичний настрій;

- надання транспортного обслуговування, забезпечення доступу до об'єктів соціальної інфраструктури шляхом створення у територіальних центрах власного автопарку, який би надавав послуги з перевезення громадян похилого віку та осіб з обмеженими функціональними можливостями.

2. Комунікативний блок. Після виходу людини на пенсію, коло її спілкування різко звужується. Результати проведеного нами опитування підтвердили те, що багато людей похилого віку відчувають дефіцит спілкування. 28% опитаних приходять у територіальний центр з метою заповнити цей дефіцит. Тому однією з функцій територіального центру є організація спілкування. Відвідування центру може вплинути на різні сфери спілкування літньої людини: на спілкування в сім'ї і з найближчим оточенням, з ровесниками; в суспільстві.

3. Блок психологічного і фізичного здоров'я. Літній вік є періодом оцінки і осмислення свого життєвого шляху. За даними нашої дослідження у 64% опитаних уявлення про життя на пенсії абсолютно не збігається з очікуваннями до виходу на пенсію. Лише 15% опитаних охарактеризували своє психологічне самопочуття як чудове, і 53% – як задовільне. Таким чином, решта 32% потребують психологічної допомоги і підтримки. Тому, на нашу думку, до блоку психологічного здоров'я необхідно включати роботу за наступними компонентами:

- відкриття денних стаціонарів (вони діють не в усіх центрах), де пенсіонери та інваліди могли б відпочити під час проходження реабілітації;

- допомога у подоланні кризи віку, в позитивному осмисленні та прийнятті життєвого шляху. Психологічну допомогу слід надавати за наступними аспектами: підвищення самооцінки, підвищення рівня самоприйняття і загального фону настрою. Тому, на нашу думку у роботу психолога з людьми похилого доцільно включати навчання навичкам психосоматичної саморегуляції, ознайомлення з поняттям психосоматичного здоров'я, навчання навичкам адекватного реагування на життєві негаразди та побутові ситуації, ситуації спілкування;

- надання розради та емпатії, оскільки емоційна сфера літньої людини особливо схильна до впливу оточуючих; вона стає більш вразливою, ніж у молодості;

- забезпечення умов для її лікування та профілактики захворювань. 17,4% опитаних людей похилого віку приходять у територіальний центр з метою поправити здоров'я. Допомогу, яку може запропонувати територіальний центр може містити кілька складових: надання медичних послуг (перша допомога, масаж); забезпечення рухової активності (проведення фізичної зарядки, розминки); використання і навчання прийомам нетрадиційної, народної медицини;

- організація та надання паліативної допомоги, що є актуальним завданням в умовах зростання очікуваної тривалості життя та зниження частки населення працездатного віку, на яких покладається турбота про хворих похилого віку.

4. Інформаційний блок. Негативний образ старості і старіння, властивий уявленням різних груп суспільства вимагає особливої роботи з формування позитивного образу старості, з інформування самих літніх людей про особливості їх віку. Важливо також забезпечити поінформованість громадськості, і особливо людей похилого віку, про можливості отримання різних видів соціальних послуг. Часто літня людина не має уявлення про те, що вона може отримати допомогу і підтримку в спеціально для цього призначених закладах. Вона не знає ні адрес, за якими можна звернутися, ні яку саме допомогу вона може там отримати. Тому важливим напрямом діяльності центру повинне стати інформування мешканців територіальної громади про роботу закладу, зміни у законодавстві через засоби масової інформації, на стендах оголошень, Інтернет-сайти.

З метою підвищення рівня доступності соціальних послуг та їх наближення до потреб споживачів територіальні центри соціального обслуговування повинні також здійснювати роботу з створення та удосконалення універсального комп'ютерного банку даних громадян, які потребують надання різних видів соціальних послуг.

5. Блок матеріальної підтримки. Загальновідомо про важке матеріальне становище людей старшого віку в сучасній Україні. 21,5% пенсіонерів звертаються в центри соціального обслуговування саме через нестачу коштів. Домінуючими формами матеріальної допомоги є видачі продуктових наборів та одягу людям похилого віку, а також грошова допомога, розмір якої є мізерним. На нашу думку, необхідним є впровадження більш ефективних способів вирішення матеріального забезпечення людей похилого віку, що не принижують людську гідність. Одним із можливих шляхів вирішення проблеми коштів може бути активне залучення підприємств, установ, організації всіх форм власності, релігійних конфесій, благодійних фондів, мешканців територіальної громади до надання благодійних та спонсорських внесків.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що основними шляхами вдосконалення соціального обслуговування людей похилого віку у територіальних центрах є підвищення їх якості та модернізація, запровадження нових видів соціальних послуг з урахуванням специфіки регіону, соціально-демографічних характеристик споживачів та їх потреб у різних видах послуг.

Реформування діяльності територіальних центрів соціального обслуговування повинне відбуватися системно, з врахуванням стратегічних напрямів соціальної політики, які спрямовані на забезпечення соціального розвитку, підвищення рівня та якості життя населення.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні шляхів вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, розробки методології організації і надання інноваційних

соціальних послуг, розробки і впровадження технологій взаємодії громадських, державних та комерційних організацій, що займаються проблемами людей похилого віку.

Література та джерела

1. Стадник Л.А. Нові напрями кадрової політики та інформаційної підтримки при наданні медико-соціальної допомоги людям літнього віку / Л.А.Стадник. – V Національний конгрес геронтологів і геріатрів України. Тези. – К. – 12-14 жовтня 2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geront.kiev.ua/psid> и www.nbuv.gov.ua/portal. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. N 879 «Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/879-2006-п>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-15>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Міністерство соціальної політики України. Соціальне обслуговування інвалідів будинками-інтернатами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article%3Bjsessionid=96B256797EE26FE96EB5DAE00CC34E4C?art_id=117477&cat_id=117425. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика: навчальний посібник / Л.Т.Тюптя, І.Б.Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.
6. Урядовий портал. Уряд вніс зміни до Положення про територіальні центри соціального обслуговування. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245773718&cat_id=244274160. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена общественной потребностью в создании в Украине эффективной системы социального обслуживания людей пожилого возраста. В статье проанализированы особенности потребления услуг в территориальных центрах социального обслуживания и определены пути совершенствования системы предоставления государственных социальных услуг гражданам пожилого возраста на местном уровне.

Ключевые слова: люди пожилого возраста, социальное обслуживание, социальные услуги, территориальные центры социального обслуживания.

The relevance of material presented in the article is caused by social need to create in Ukraine an effective system of social services for the elderly. In the article the peculiarities of social services use by elderly in the territorial centers have been analyzed. The ways of improving the state social services for the elderly at the local level have been defined.

Key words: the elderly, social services, territorial centers of social services.